

degezondewijk

Een groeiend maatschappelijk probleem

Overgewicht en zelfs ernstig overgewicht vormen een groeiend probleem in de Nederlandse samenleving. Als gevolg hiervan neemt de kans op ernstige chronische aandoeningen sterk toe. Dit groeiende maatschappelijke probleem kan van twee kanten worden ingedamd: door het stimuleren van een gezonder eetpatroon en door het prikkelen van mensen om meer te bewegen. Voldoende lichaamsbeweging in het dagelijks leven draagt sterk bij aan het voorkomen van overgewicht en andere chronische aandoeningen. De directe woonomgeving kan daarbij een belangrijke rol spelen, mits deze daartoe voldoende mogelijkheden biedt.

Dat was de reden voor het EMGO Instituut van het VUmc, de Architecten Cie. en het SPINlab van de VU een gezamenlijk onderzoek uit te voeren naar de effecten van de woonomgeving op het bewegen in het dagelijks leven van bewoners.

Opvallende conclusies

In het onderzoek zijn vier Amsterdamse buurten met een duidelijk verschillende stedenbouwkundige opbouw, maar met een vergelijkbare (lage) sociaal economische status, onderzocht op het beweeggedrag van de bewoners. Uit de resultaten van het onderzoek spreekt een duidelijk verschil in de mate van lichaamsbeweging in het dagelijkse leven tussen de bewoners van een klassieke stadswijk als de Boerhaavebuurt en naoorlogse buurten in Osdorp. Bewoners van de klassieke stadswijk blijken in het dagelijks leven meer actief te bewegen (lopen en fietsen) dan bewoners van de naoorlogse woonwijken. De tuindorpachtige Van der Pekbuurt neemt een (interessante) tussenpositie in. Het verschil in de mate van bewegen in de buurten komt ook tot uitdrukking in het verschil in (gemiddelde) BMI waarden (Body Mass Index, hiermee wordt de mate van overgewicht aangeduid). In buurten waarin meer bewogen wordt is het aantal mensen met (ernstig) overgewicht kleiner. We veronderstellen dat de verschillen in beweegpatroon (en daaraan gerelateerd BMI-waarden) deels te maken hebben met de stedenbouwkundige opbouw van de wijken.

de Punt

de Punt

SuHa-buurt

Van der Pekbuurt

Van der Pekbuurt

Boerhaavebuurt

Aanpak

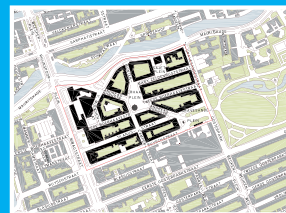
Dit is het eerste grootschalige onderzoek in Nederland naar de relatie tussen kenmerken van woonwijken en het beweeggedrag van haar bewoners. De multidisciplinaire aanpak geeft het onderzoek een meerwaarde ten opzichte van onderzoeken naar deze thematiek die reeds in het buitenland hebben plaatsgevonden. Wetenschappelijke inzichten zijn namelijk direct gekoppeld aan concrete, voor stedenbouwkundigen en beleidsmakers herkenbare, aanbevelingen.

In het onderzoek zijn twee sporen gevolgd. Ten eerste is in vier Amsterdamse wijken met behulp van vragenlijsten het gedrag van 443 volwassenen en 193 kinderen in kaart gebracht. Deze wijken zijn vergelijkbaar voor wat betreft hun bevolkingssamenstelling (gemiddeld inkomen, etnische samenstelling etc.), maar verschilden als gekeken werd naar de bebouwde omgeving (zoals o.a. hoeveelheid groen en woningdichtheid). De bewoners is gevraagd naar hoe ze zich naar bestemmingen binnen en buiten de buurt begeven: hoe ze boodschappen doen, hoe ze naar het werk gaan en wanneer ze het park bezoeken in de buurt. Ook is ze gevraagd hoe ze een aantal kenmerken van hun buurt waarden: zoals de sociale en verkeersveiligheid, het groen in de wijk en de uitstraling van de woonomgeving.

Ten tweede zijn de wijken ruimtelijk geanalyseerd aan de hand van de volgende kenmerken: bebouwingsdichtheid, aanwezigheid en ligging van en (kwaliteit van) routes naar voorzieningen, in het bijzonder winkels voor dagelijkse boodschappen, ligging van en (kwaliteit van) routes naar het park, ontsluiting van de buurt met openbaar vervoer en de parkeergelegenheid.

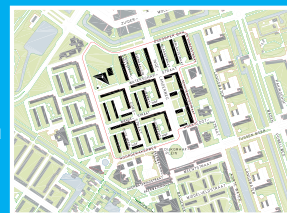

Boerhaavebuurt

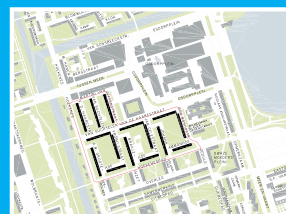
floor space index: 1.54
49% uitgegeven
51% openbaar
→ 1.5% groen
→ 49.5% verhard

de Punt

floor space index: 0.48
29% uitgegeven
71% openbaar
→ 25% groen
→ 46% verhard

SuHa-buurt

floor space index: 0.60
22% uitgegeven
78% openbaar
→ 37% groen
→ 41% verhard

Van der Pekbuurt

floor space index: 0.70
39% uitgegeven
61% openbaar
→ 13% groen
→ 48% verhard

Boerhaavebuurt

de Punt

SuHa-buurt

Van der Pekbuurt

Hierboven is een voorbeeld te zien van hoe we de resultaten van beide analyses hebben gecombineerd. Zichtbaar wordt hoe het winkelaanbod en het gebruik van deze winkels in de vier buurten verschillen. Bewoners van de Boerhaavebuurt, de SuHa en De Punt hebben bijna allemaal één of meerdere grote supermarkten in de buurt. In de Van der Pekbuurt daarentegen moeten velen meer dan 400 meter van huis om een supermarkt te vinden.

Een opvallende bevinding is dat de bewoners van de Boerhaavebuurt bijna allemaal te voet of met de fiets boodschappen doen, terwijl bewoners van De Punt veel vaker de auto nemen, ondanks de nabijheid van een supermarkt. We veronderstellen dat dit samenhangt met het ontbreken van barrières in De Punt om voor de auto te kiezen. Anders dan in de Boerhaavebuurt kan daar doorgaans voor de deur worden geparkeerd. Ook in de SuHa-buurt is voldoende parkeergelegenheid, maar toch lopen de bewoners hier doorgaans naar de supermarkt. Die is zo dichtbij, dat boodschappen doen met de auto in deze buurt amper tijdswinst oplevert. In de Van der Pekbuurt tenslotte doet zich het interessante verschijnsel voor dat relatief veel mensen hier met de fiets of te voet boodschappen doen, ondanks het feit dat de winkels verder weg liggen. We verklaren de aangetroffen verschillen uit de combinatie van de volgende factoren: de mate van functiemenging op buurtniveau, de kwaliteit van de routes naar winkels (bijvoorbeeld fietsvriendelijk of juist auto-onvriendelijk) en de parkeergelegenheid in de woonomgeving en bij de winkel.

Hoe nu verder?

De opvallende bevindingen inspireren tot verder onderzoek. We denken daarbij in ieder geval aan:

1. Kwalitatief onderzoek om meer inzicht te krijgen in wat mensen beweegt – waarom kiest men voor een bepaalde manier van transport en welke rol speelt waardering voor de ruimtelijke kenmerken van de buurt daarin een rol?
2. Expliciete aandacht voor hoe mensen bezoek aan diverse bestemmingen combineren (zogenaamde multipurpose-trips) en naar het beweeggedrag buiten de eigen woonomgeving.
3. Onderzoek in nieuwe wijken waarin is voortgeborduurd op de klassieke stadswijk (bijvoorbeeld IJburg in Amsterdam), tuindorpen nieuwe stijl en wijken waarin het parkeren op afstand van de woning is georganiseerd.
4. Verder onderzoek naar doelgroepspecifieke aspecten die een rol spelen voor een bewegingsvriendelijke buurt. Diverse levensstijlen en leeftijdscategorieën - o.a. kinderen, volwassenen en ouderen - maken immers op verschillende wijzen gebruik van de openbare ruimte.
5. Kijken naar het effect van een veranderende woonomgeving als gevolg van een verhuizing. Een dergelijk (longitudinaal) onderzoek levert hardere bewijzen en concretere aanbevelingen.

VU medisch centrum

de Architecten Cie.

Betrokken partijen:

VU medisch centrum / EMGO
Afdeling Sociale Geneeskunde
Van der Boechhorststraat 7
1081 BT Amsterdam
email: gezondewijk@vumc.nl

het Spinlab
Faculteit der Aard- en Levenswetenschappen
Vrije Universiteit
De Boelelaan1085
1081 HV Amsterdam
email: falw@falw.vu.nl

de Architecten Cie.
Keizersgracht 126
1000 AN Amsterdam
email: m.bronkhorst@cie.nl